

Magasinet rØST

SØG

“Idas” favntag – filmen der både fascinerer og skaber kontroverser

12. marts 2015

De to kvindelige hovedroller, Wanda og Ida

FILMANMELDELSE | Mens Vesten jubler over de mange filmpriser, der tilfalder den polsk-dansk producerede “Ida”, er der en ambivalent stemning omkring filmen i Polen. Beskyldninger om antisemitisk og antipolsk indhold skaber debat om fremstilling af Polens historie. Det kan være tegn på en begyndende forandring i den kollektive erindring.

Den Oscar-belønnede “Ida” har ikke mødt stor opbakning i de polske biografer. Alligevel er der enighed blandt de fleste filmkritikere, både i og udenfor Polen, at filmen indeholder et særligt visuelt og æstetisk udtryk. En mindre gruppe centreret omkring den polske intellektuelle elite tillægger derimod filmen en politisk mening, og har siden premieren i 2013 beskyldt filmen for at vise et falsk billede af Polen og landets historie. Filmkritikerne har tilsvarende forsvaret filmen og dens kunstneriske frihed. Efter filmen har modtaget en Oscar, er kontroverserne tiltaget i medierne – for nu kigger hele verden med.

Deler vandene

Debatten i de digitale medier viser, at selvom kontroverserne ikke har baggrund i en politisk strid, er holdningerne overordnet delt i venstre- og højrefløj.

Venstrefløjen holder fast i, at “Ida” er en antisemitisk film. Jøderne er repræsenteret i form af stereotyper – jødisk pige reddet af katolske nonner og jødisk stalinistisk anklager med blod på sine hænder, der ikke tror på Gud. Højrefløjen argumenterer for, at filmen er antipolsk. Her er debattørerne bekymrede for måden Polen og polakker bliver fremstillet på. De har ikke tiltro til, at seerne rundt om i verden kan sætte filmen i kontekst til de faktiske begivenheder under Anden Verdenskrig.

Endelig er der filmbranchen og filmkritikerne, der forklarer, at filmen ikke er en gengivelse af det virkelige liv, og skal ikke tolkes som sådan.

Udover anklagerne om antisemitisme og anti-polskhed, er der en generel diskussion om, hvorvidt filmen er afskåret fra historisk og politisk mening, og hvilke konsekvenser dette kan have for polakernes kollektive erindring.

Kompleksiteten i Polens historie

Umiddelbart kan det være svært at få øje på, hvorfor netop denne film har tiltrukket sig så meget negativ opmærksomhed. Man skulle tro, at en Oscar ville bekræfte filmens potentiale og vække stolthed i alle polakkers hjerter. Alligevel insisterer en gruppe forskere og debattører, at “Ida” gør mere skade end gavn. Et indblik i Polens traumatiserede fortid, forklarer til dels elitens udgangspunkt.

Forholdet mellem polakker og jøder har siden Anden Verdenskrig været et ømtåleligt emne i Polen. Især spørgsmålet om i hvilken grad polakkerne er medskyldige i drabene på jøderne under krigen. I filmen får vi at vide, at den jævne bonde har dræbt en jødisk familie. Dette er en fiktiv historie, men under Anden Verdenskrig skete det, at polakker dræbte jøder. Ligesom det skete, at nogle polakker risikerede livet ved at skjule jøder. Størstedelen udviste dog ligegyldighed. Under stærk propagandapåvirkning fra tyskernes side, glemte polakkerne, at jøderne for nyligt

VÆLG LAND

(/?id=45)

RSS

Få nyheder og analyser fra Magasinet rØST som RSS-feed, [læs mere her \(/?id=15\)](#).

NYHEDSBREV

Email-adresse

Fornavn

Efternavn

Subscribe

Magasi...

Synes godt o

<

Magasine...

Maked...

havde været deres naboer. De overtog jødernes forladte boliger, som det også er tilfældet i filmen, og de var derfor ikke interesseret i, at jøderne vendte tilbage efter krigen.

I denne forenkledte version lyder det simpelt, men forholdet mellem polakker og jøder under krigen var fyldt med komplikationer, angst og terror, som var med til at skabe jødefjendtlige holdninger. Derfor er det afgørende for mange, at fortællingen i dag ikke er misvisende.

Antisemitisme og stereotyper

De venstreorienterede debattører hævder, at det antisemitiske indhold i filmen udspringer af fremstillingen af de to kvindelige karakterer. Særligt Wanda beskyldes for at være en stereotyp: den hævngherrige jøde, hvis familie er blevet dræbt af en polsk bonde og efterfølgende søger hævn ved at sende polakker i døden.

Portrættet af Wanda som en kynisk, tidligere stalinistisk anklager med blod på sine hænder bliver forbundet med det antisemitiske begreb *Żydokomuna*. Begrebet refererer til opfattelsen, at det var jøderne der indførte kommunismen for at erobre magten over verden. At hverken Ida eller Wanda vender tilbage til sine rødders religion – den ene forbliver måske/måske ikke på det katolske kloster og den anden begår selvmord (af skam?) – bliver fortolket som et forsøg på at fjerne jødiske dimensioner fra filmen. Frelsen skal findes i kristendommen og døden.

Især jødisk debattør, forfatter og feminist Agnieszka Graff samt jødisk historiker og sociolog Helena Datner, fremhæver ihærdigt, at fremstillingen af jøder i filmen er med til at “kristliggøre” udryddelsen af jøder. “Ida” instruktør, Paweł Pawlikowski, er uenig i, at filmen har et antisemitisk indhold. Han giver udtryk for, at det ikke har været hans intention at lave en historisk og politisk film, men en film om to kvinder, der konfronteres med fortidens traume. Han betragter Idas og Wandas jødiske fortid som en kulisser for fortællingen. Pawlikowski får opbakning af filmkritikerne og filmbranchen. De fremhæver filmens kunstneriske og poetiske form som en styrke i forhold til at gengive et svært emne i nyere polsk historie.

Antipolsk film

På højrefløjen problematiserer debattører at “Ida” ikke er præcis i sin beskrivelse af de faktiske begivenheder under Anden Verdenskrig. Personer, der ikke er bekendt med historiske fakta, vil kunne få et forkert indtryk af Polen. Fraværet af tyskere i filmen, ville kunne tolkes som, at polakkerne var ansvarlige for Holocaust.

Den nationalistiske lobbyorganisation, Reduta Dobrego Imienia (RDI), arbejder med beskyttelse af Polens historiske omdømme særligt vedrørende polakkernes deltagelse i Anden Verdenskrig. RDI anklager filmen for at være antipolsk, og organisationen har indsamlet 50.000 underskrifter for at få det Polske Filminstitut til at tilføje en historisk kommentar i begyndelsen af filmen, der redegør for at Polen var besat af Tyskland under Anden Verdenskrig. Det var tyskerne, der myrdede jøderne, og polakker der skjulte jøder risikerede eget og familiens liv.

Det Polske Filminstitut har ikke i sinde at imødekomme RDI’s ønsker. Instituttet har den generelle holdning, at de ikke vil blande sig i udformningen af film og den kunstneriske frihed.

Kollektiv erindring i forandring

I øjeblikket er der ikke tegn på, at debatten om “Ida” er ved at nå sin afslutning i de polske medier. Spørgsmålet er, om debatten kun handler om beskyldningerne om antisemitisme og anti-polskhed.

Det er nærliggende at opfatte debattens diskurs i medierne som et tegn på, at der er ved at ske en forandring i polakkernes kollektive erindring. “Ida” præsenterer historiens traume med en afstandtagen. Denne måde at vise fortiden på, kræver tilvænning og måske accept. De kritiske debattører er hver især tæt knyttet til de historiske begivenheder. Enten via deres rødder, forskning eller nationalistiske holdninger. De holder derfor naturligt fast i den traditionelle fremstilling. Men den tidsmæssige afstand til Holocaust forandrer polakkernes kollektive erindring.

Forståelsen ligger ikke alene i sandheden om Holocaust, der er også behov for et større perspektiv. Og her bliver filmkritikkernes og filmbranchens argumenter interessante. “Æstetikkerne” mener, at politiske meninger ikke er relevante i “Idas” narrativ. I stedet fremhæver de universelle værdier, filmiske virkemidler og symboler. Diskursen peger i retning af, at tiden muligvis er inde til, at den kollektive bearbejdelse af Holocaust, som vi kender den, nærmer sig sin ende. Måske er tiden inde til at rette blikket mod mennesket. Hvad indebærer det af følelser og moralske overvejelser, at “komme ud på den anden side”? Er tiden inde til at fokusere på de universelle budskaber, som fortidens begivenheder rummer?

Beata Hoffmann Pedersen er stud.mag. i Polsk Sprog og Kultur ved Københavns Universitet

Af Beata Hoffmann Pedersen

Recommend 2 people recommend this. Sign Up to see what your friends recommend.

0 Kommentarer Magasinet rØST

Log på

Anbefal Del

Sortér efter Bedste

Start debat...

pmgrecordings - ...
JUNE - Never Let ...
JUNE - Santa Cruz
Cookie policy

Navn

Vær den første til at kommentere.

OGSÅ PÅ MAGASINET RØST

Ukraines demografiske bolværk

1 kommentar • 3 år siden

jan strochinska — Det kan godt være at de ikke vil sætte tropper ind men de er ikke blege for at ...

Ungarn: Hastigt på vej imod en åben investeringskultur

1 kommentar • 2 år siden

Eskild Nielsen — USA
AMBASSOR OM INVESTERING
(Klik ...

Forsvarer Ungarn Europas grænser?

1 kommentar • 2 år siden

Eskild Nielsen — Ungarsk vin har været høj kvalitet. Som Daniel siger på sin vinimport hjemmeside.Nu ...

Ukraines muslimer i væbnet jihad mod Rusland

1 kommentar • 2 år siden

Jenni Christensen — Hvor mange muslimer er der i Ukraine ? (2017)

 Tilmeld Tilføj Disqus til din sideTilføj DisqusTilføj Privatindstillinger

Magasinet rØST. Ophavsret: Ophavsretten tilhører Magasinet rØST. Magasinet's artikler og indhold kan ikke kopieres og distribueres uden tilladelse fra Magasinet rØST.